

УДК 821.161.2.091

ГЕРОЇЗМ VERSUS СВЯТІСТЬ: ДО ПРОБЛЕМИ МІФОЛОГІЗМУ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІЙ РЕЦЕПЦІЇ ЖИТТЄВОГО Й ТВОРЧОГО ШЛЯХУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Галина Дмитрівна Левченко

ruhe@ukr.net

Кандидат філологічних наук, доцент

Кафедра українського літературознавства і компаративістики

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Вул. Велика Бердичівська, 40, 10008, м. Житомир, Україна

Анотація. Здійснюється історіографічний огляд літературознавчих праць, у яких простежується формування, трансформація і постмодерна деконструкція „агіографічного” та „героїчного” міфів життєвого й творчого шляху Лесі Українки. З’ясовуються історико-культурні та психобіографічні підстави дослідницького міфотворення.

Ключові слова: життє, біографія героя, дуалізм, міфотворчість, альтернативна релігія, утопія, Леся Українка.

Міфотворчу традицію в літературознавчій рецепції творчості Лесі Українки започаткував своїм відомим парадоксальним визначенням уже найперший її критик Іван Франко. Діалектика образу „хворої слабосилої дівчини”, котра одночасно є ще й „поодиноким мужчиною”, являє собою завершений міфологічний образ андрогіна – досконалу істоту, деміурга, який не є лише чоловіком чи лише жінкою із притаманними їм обмеженнями, а цілісною й повною творчою істотою. Окрім психологічної діалектики чоловічого-жіночого, визначення І. Франка містить натяк на інший міфо-релігійний аспект: ішлося про опозицію хворого тіла (кволість якого підкреслена, до того ж, жіночістю) й сили духу, що в християнській європейській традиції асоціюється, переважно, з чоловічими образами. У цьому тлумаченні на перше місце виходить метафізична діалектика духу й тіла.

Підкреслений І. Франком дуалізм був жваво підхоплений іншими критиками, стало певною традицією й модою цитувати його визначення, на що звернули увагу згодом неокласики. М. Драй-Хмара у своїй розвідці про Лесю Українку зауважує: „Деякі з критиків вбачають навіть дві істоти в Лесі Українці: „Жило на світі

ті дві істоти під одним іменем Леся Українка”, – читаємо в некролозі „Української хати”. – „І коли одна тяжко й постійно хворіла, швидко йшла до краю свого існування у „царство тіней”, тоді друга буйно розцвітала, кріпла й чарувала нас, прямуючи на величню гору, у небо, в царство світлих ідеалів” [5, с. 107]. Дихотомія духу й тіла вчувається вже в архаїчних міфічних оповідях про культурного героя-деміурга, який змагається і йде на жертви заради людей. Колізія подолання смерті марного тіла воскресінням для життя вічного стало центральною у християнстві. Архетипний чар цієї колізії, тим більше, що саме життя Лесі Українки, наче явлене чудо, є її живим символом, став тим чинником, котрий схиляє дослідників до того, аби вдаватися до метафізики та релігійних метафор, пояснюючи творчий феномен Лесі Українки. Очевидно, певною мірою саме цією колізією було навіяне визначення Миколи Євшана: „Творчість Лесі Українки – це наче будування величного, хоч простого в своїй архітектурі, храму, розпинання над головами людськими охоронного полотна, що давало б захист їхнім серцям. Тут можна скинути з себе буденні лахмани, оновитися і підвестися душею; все, що найкраще, приноситься тут в жертву, яка на вівтарі горить тихо, рівно, поважно” [6, с. 154].

Прикладом життєпису Лесі Українки в агіографічному ключі може слугувати розвідка Михайла Драй-Хмари, у якій поряд із присутніми естетико-філологічними спостереженнями прочитується обережно й ненав’язливо запропоноване життє, з рядом типових для цього жанру смислових пунктів: 1) благочинне дитинство і юність, котрі символізують підготовку до майбутнього „служіння” („У „тихої” Лесі уже в дитинстві помічаємо зосередження на внутрішньому житті. Забави, в яких вона брала участь, мають не дитячий, а скоріше літературний характер. „Цілий день бігаємо по всім усядам і ціле літо граємо все одну гру: „Іліяду” й „Одіссею”. В цих епічних грищах Леся була завжди Андромахою – „втіленням усіх добродієв” [5, с. 38]; 2) схильність до усамітнення, відособленого буття („Самотність, відірваність від молодого товариства привели Лесю Українку в світ фантазії, надзвичайний і дивний. Вона цікавилась малюнками, що знаходила в великих книжках, і, розглядаючи їх, придумувала для них таємничі історії, до яких вони ставали ілюстраціями” [5, с. 42]); 3) рано проявлені стигми, мучеництво („Ще замолоду, коли Лесі було 11–12 років, у неї з’явилися перші ознаки туберкульозу, хвороби, з якою боролася вона усе своє життя і яка кінець кінцем подолала її. Постать

„блідого дівчатка” з „хоробливим виглядом”, накреслена товаришами дитинства, пояснюється, очевидно, тим, що Леся ще тоді, на зорі свого молодого життя, переживала інкубаційний період страшної хвороби” [5, с. 41]). Цитатний ряд можна було б продовжувати, але навіть наведені вище думки досить промовисті.

У дослідникові говорили щира симпатія до особистості поетеси і якась суміш співчуття й захвату, що напівсвідомо вилилися в агіографічний тон викладу її біографії. Літературознавець чітко вказує на те, що поетеса не визнавала священні для християн біблійні тексти як „Святе Письмо”: „Як свідчить К. Квітка, Біблію Леся Українка читала не раз, ставлячись до неї як до фольклорного матеріалу” [5, с. 44], – проте коментарі, якими він супроводжує свій виклад творчого становлення поетеси, щоразу збиваються на агіографічний тон, і цілком зримо постає із цих викладів сюжет про становлення подвижника віри з властивою йому алієнацією від тілесного („І дивно, що в такім кволім, крихкім тілі буяла така могутня, непереможна стихія духу! Вона була сильніша, ніж смерть. Здається, чим слабішою ставала Леся фізично, тим міцнішою виростала духово: тіло в’януло, марніло, а творчість розцвітала” [5, с. 76]), з усвідомленням містичного покликання, вірністю йому та готовністю йти на жертви („Куди ж ведуть оці Фантазії та Генії поетку, що зріклася власного щастя? Вони ведуть її на подвиг. Подвиг мусить бути зроблений во ім’я людей, во ім’я життя, але поетка не зіллється з ними, а стоятиме над ними, бо те життя, яким люди живуть, одштовхнуло її від себе, і воно її не цікавить. Подвигом мусить вона заглушити ту дисгармонію, той контраст, що з’явилися в її душі ще тоді, коли вона була дитиною. З суворістю аскета прямує вона до вищого ідеалу, що ввижається їй в формах не зовсім ясних – як „велике визволення”, „світло правди” тощо” [5, с. 85]). М. Драй-Хмара намагається потрактовувати ці всі моменти у героїчному ключі, визначаючи кілька супутніх рис цього героїзму – його добровільну жертвовність, трагізм у прагненні подвигу і волюнтаризм, проте агіографізм пробивається у його праці, на наш погляд, більш виразно. Дослідник підкреслив ідеалістичний тон і неміметичний характер творчості Лесі Українки, оскільки в ній він не побачив безпосереднього підходу до дійсності, а помітив „психологічні” визначення – враження й асоціації, які викликали в поетеси реальні предмети. Життя як агіографія, творчість як героїчна самопожертва і самопосвята, ідеалізм і неміметичність художньої системи

поетеси – це ті основні пункти, якими М. Драй-Хмара описує життя й творчість Лесі Українки.

М. Зеров вважає неунікним визнання героїчних моментів, котрі склали сутнісний зміст творчого життя поетеси. Дослідник називає Лесю Українку письменницею, яка „служіння громаді готова була перетворити на подвиг; на безнастанне горіння, обертала часто зброю проти громадянства, проти „юрби”, прославляючи героїв” [8, с. 358]. Контрастну художню образність він виводить із дуалістичного характеру біографії, діалектику драматичних діалогів – як найвищого спалаху таланту Лесі Українки – дослідник теж виводить з обставин життя. Те, що драматургія поетеси призначена не стільки для постановки на сцені, як для читання, М. Зеров пояснює так: „Ця риса знаходить своє вичерпуюче пояснення в біографії поетки. Вона така природна для Лесі Українки, що, з дитинства зв’язана в рухах, не маючи змоги жити живим діяльним життям в тій мірі, в якій їй хотілося, мусила заглиблюватися в собі, зосереджуватись на своїх внутрішніх переживаннях, при звичаювалась до тонких мислительних процесів, до рознімання кожної ідеї на її чинники, погоджені в діалектичному ході, до сприймання кожного життєвого факту як рівнодіючої двох, у різні сторони скерованих сил” [8, с. 386]. М. Зеров не оминає мученицького аспекту в творчому житті Лесі Українки, моделюючи сюжет про героїчну боротьбу поетеси зі своєю хворобою: „Коли життя Лесине до 1906–1907 р. видавалося їй часом „кривавим змаганням”, то її доживання після 1906–07 року було таким ненастанно, без перерви, без відпочинку. Змагання йшло тепер межи творчістю, що дійшла свого zenіту, найбільшої своєї зрілості, і хворобою, що в цих саме роках прибрали найтяжчих форм” [8, с. 365]. Як і багато інших дослідників, М. Зеров наголошує на значущості для світогляду поетеси й образного світу її творчості архетипно-міфологічного сюжету про культурного героя – титана Прометея. Таким чином, якщо праця М. Драй-Хмари наближається своїми ключовими пунктами до агіографії, то рецепція творчого шляху поетеси в праці М. Зерова набуває ознак героїчного міфу.

У культурологічних розвідках Д. Донцова „Поетка українського Рисорджименто” (Леся Українка) і „Поетка-пророчиця” триває тенденція до агіографії, але замість визнання „добродійності” й „мучеництва” на передній план виступає теза про пророчий дар поетеси, а вона сама означається як „типова постать Середньовіччя” [4, с. 60]. Свою історичну добу Д. Донцов

сприймав як здійснене пророцтво Лесі Українки: „В непогамованім пориві, що захлиснувся в нестримливім потоці власних слів, караючою мовою старозаповітних пророків відслонила вона перед спокійною і спрагненою спокою громадою сю будучину, яку вона в своїй надлюдській імагінації бачила, як живу” [4, с. 62]. „Надлюдська імагінація” – аж ніяк не випадкове формулювання: „Кров, кров і кров! – ось що бачила в своїй надлюдській імагінації на рідних степах українська Сибілла. Ось що відбирало її поглядіві лагідність, її мові ніжність, чутливість і м’якість її віршам! /Звідки взяли в неї сі ноти в тодішні часи, надовго перед війною ба навіть перед першою революцією на Сході Європи? Чим пояснити се дивне розкошування жінки в таких настроях?” [4, с. 64]. Якщо М. Зеров помітив діалектику ідей у репліках драматургії поетеси, то Д. Донцов наголошує на принциповому діалектизмі її світогляду: „Своїми думками наближається Леся Українка до того погляду на світ, що ми стрічаємо у Данте, а пізніше у Гете. Обидва останні, а з ними й Леся Українка, вірили в таємничу лучність двої бігунів: добра і зла, в їх взаємне доповнювання, їх містичну взаємну залежність” [4, с. 70]. Дослідник підкреслює утопізм та ідеалізм як важливі ознаки художнього мислення Лесі Українки, проте водночас відзначає важливу рису, яка відрізняє Лесю Українку від усіх мрійників та утопістів, – волюнтаризм, і тлумачить його в шопенгауерівському ключі: „Для неї мета вольового зусилля не в максимумі почуття задоволення, але в нормальнім виявленню життєвої активності, життєвої енергії. Не гедоністична, лише чисто енергетична мотивація волі є підставою її світогляду” [4, с. 83]. Д. Донцов вважав стиль Лесі Українки точним відбиттям її світогляду, а характеристику цього стилю схилявся прочитувати у статті „Утопія в белетристиці” – в описі „пророчої утопії”, яку авторка відрізняє від інших утопій у літературі. Проте ці зауваги про стиль не вказують на умовність чи імітацію „пророчого стилю” та впливаючу з нього сугестивну силу впливу на читача. Поняття „надлюдської імагінації” та пророчого дару Лесі Українки подані в працях Д. Донцова як дійсні реалії, тобто відбувається ототожнення й злиття дискурсивного образу поетеси та її особистості.

Традиція нероздільного сприйняття тексту й біографії Лесі Українки продовжується у статтях літературознавців-шістдесятників, які запропонували агіографічну альтернативу до панівної атеїстичної радянської рецепції творчості поетеси, що підтримала насамперед героїчну традицію, ненастано підкреслюючи метафоричну спорідненість поетеси з Прометеєм („дочка

Прометей»). У статтях С. Плачинди, Є. Сверстюка, І. Світличного, Л. Костенко про творчість Лесі Українки досить прозоро прочитуються тези про особливу місію, містичне покликання, обраність та добровільні жертви. Так, у рецепції Є. Сверстюка образ поетеси набуває месіанських рис: „Уже змалку завітчана білява дівчинка творила свій національний лицарський міт. Ще дитиною вона знайшла свій замок і уявила напис на ньому – „речення гордеє” Мій дім – мій храм” [13, с. 17–18]. Проводиться теза про духовний аристократизм: „В житті і творчості вона шукала споріднених душ людей орлиного лету і сильного духу, тих, хто зустрічався з нею на її високих шляхах. Вона не вмila й органічно не могла пристосовуватись до читача, до його звичок і інтересів – вона горіла на вогні, де гартується тверда криця, – і поривала за собою мужніх і сильних духом” [13, с. 193]. „Генієм в умовах заблокованої культури” визначає Лесю Українку Ліна Костенко, акцентуючи у своїй статті стоїцизм поетеси, самотність генія і пророчий дар. Отож стоїцизм, трагічний дар пророцтва, месіанізм, духовний аристократизм і самоофіра – це основне коло понять, крізь призму яких прочитувало творчу постать Лесі Українки українське шістдесятництво, продовжуючи започатковану першими критиками агіографічну традицію.

У сучасному літературознавстві, обсяг якого рахуємо від часу здобуття незалежності України і, відповідно, звільнення від радянського ідеологічного тиску, було здійснено вагомий внесок у зміну рецептивної парадигми творчості Лесі Українки. Зокрема, зазнали деконструкції героїчний та агіографічний літературознавчі міфи в синтетичних працях про український модернізм Тамари Гундорової, Соломії Павличко, Віри Агеєвої, Ярослава Поліщука, Марії Моклиці та в монографічних дослідженнях і статтях про творчість поетеси Анатолія Макарова, Лариси Мірошниченко, Віри Агеєвої, Ніли Зборовської, Оксани Забужко, Тетяни Мейзерської, Лукаша Скупейка, Світлани Кочерги, Ольги Турган, Олени Огнєвої, Григорія Грабовича, Сергія Романова та ін. У цих працях відбулося чітке обмеження агіографічного й героїчного міфів Лесі Українки дискурсивним виміром. Від ненастанного педалювання страдницького й героїчного біографізму було здійснено перехід до плюралістичного з методологічного погляду прочитання культурологічно багатошарового й полісемантичного метатексту поетеси, відбулося переакцентування з агіографії та героїзації на інтелектуалізм та з'ясування розмаїтих культурних контекстів її творчості. Показовою, наприклад, є думка Г. Грабовича про творчу

еволюцію Лесі Українки в статті „Кобзар”, „Каменярь” і „Дочка Прометея”: „Поминаючи її ранню й доволі слабку ліричну поезію (виразно оркестровану під домашні, тобто мамині смаки), її дозріла творчість стала винятково складною, інтелектуальною, власне, дозрілою. <...> Якщо хтось із письменників цього періоду заслуговує на пізнавальну парадигму інтелектуалізму, тобто дозрілості – то саме Лариса Косач” [2, с. 588].

Тамара Гундорова в праці „Проявлення слова. Дискурс раннього українського модернізму” називає розділ, присвячений творчості Лесі Українки, „Індивідуальний гнозис”. Думка дослідниці обертається навколо проблем герменевтичного дискурсу в творчості поетеси – дискурсу розуміння із супровідними проблемами комунікації та інтерпретації висловлювання, єретичного дискурсу анти-християнства та феміністичної комунікативної утопії. Абстрагуючись від психобіографічних обставин, дослідниця визначає творчість Лесі Українки як „модерну утопію нового слова” – а отже, насамперед, як мовну гру, яку поетеса творила, „використовуючи при цьому неоплатонічну концепцію поривання до блакиті „ins Blau”. Емблематичним втіленням цієї вербальної неоромантичної утопії Тамара Гундорова вважає драму-феєрію „Лісова пісня”. Модерністську антихристиянську критику Лесі Українки Т. Гундорова називає „екзистенційно-онтологічною герменевтикою, спрямованою на пізнання та відновлення своєрідної істинної сутності християнства” [3, с. 404]. Феміністична „новоромантична утопія” формується у творчості Лесі Українки на протигагу маскулінній ранньохристиянській. Реабілітація жіночого голосу в цій утопії, реабілітація „тіні” постає символічним втіленням реабілітації духу, культури, індивідуальності й жертви.

Руйнує міф про „надлюдський” пророчий дар поетеси своєю інтелектуальною позицією Ярослав Поліщук, який у книзі „Міфологічний горизонт українського модернізму” розглядає „пророчі візії” поетеси як данину духові часу: „Присмерк епохи породжує гіперболізований, аномальний, по-своєму хворобливий інтерес до пророцтв і пророків. Відчуття наближення межі часоподілу викликає в людини палке бажання зазирнути за горизонт реального, перенестися у майбутнє і з погляду того майбутнього оцінити сенс сьогоденної дійсності. Це, звісно, ілюзія, проте ілюзія стійка, тим паче, – на тлі доби, що породжує неабиякий попит на ілюзії” [12, с. 310]. Комунікативні розриви, міфологізація художнього простору через часте вдавання до образів-символів,

аїсторизм в інтерпретації світових тем, апокаліптичні настрої й видіння, концепція фаталізму, принцип контрастивної образності й тяжіння до ритуалу, діалектика раціонального й містичного, концепти жертви, правди та стоїчної вірності собі – це ті визначальні риси, якими дослідник характеризує художній світ драматургії Лесі Українки.

У книзі Оксани Забужко „*Notre dame de Ukraine: Українка в конфлікті міфологій*” відбувається повернення до „злитого” прочитання особистої долі й творчого шляху поетеси. Дослідниця наче реанімує дещо забуту сучасними науковцями агіографічну традицію в рецепції творів поетеси, визначаючи Лесю Українку як жінку-єресіарха з гностичним світоглядом і власною гностичною релігійною системою [7]. Ця провокативна теза викликала подальші пошуки в напрямі намагань означити тип світогляду поетеси в світлі різних літературознавчих методологій. У монографічному дослідженні Світлани Кочерги „*Культурософія Лесі Українки. Семіотичний аналіз текстів*” проблемі гностицизму як світоглядної системи та гностичного коду в драматургії письменниці присвячено третій розділ „Від язичництва до християнства: код віри („Руфін і Прісцилла”, „Лісова пісня”). Дослідниця узагальнює свій хід думок у цьому напрямі так: „Категорія віри в Лесі Українки однозначно є явищем інтелігібельним (від лат. *intelligibilis* – пізнавальний, мислимий), тобто виробленим інтелектуальним спогляданням, за філософією Канта – трансцендентним, що є протилежністю іманентному, яке визначає сенсигібельне пізнання об’єкта” [9, с. 191]. С. Кочерга окреслює кілька моментів генези такої світоглядної позиції: вивчення з наймолодших літ різноманітних релігій і вірувань, увага до письмових документів різних релігійних систем і певне наслідування їх стилю, постійне читання Біблії, інтерес до гностичної й апокрифічної літератури.

Ряд цікавих висновків, що дозволяють пояснити і тому руйнують агіографічний і героїчний міфи в рецепції життєвого й творчого шляху Лесі Українки, міститься у студіях з психології творчості А. Макарова та Л. Мірошніченко. А. Макаров спостеріг, що аналіз образного ладу деяких поезій Лесі та її власні свідчення щодо процесу творчості в листах однозначно вказують на те, що поетеса була візійним типом митця і мала схильність до образних видінь: „Пристрасть до гіпнагогічно-галюцинаторних видінь та примхливих поетичних фантазій сильно ускладнювала й творче життя Лесі Українки. Чимало поезій, написаних нею на подібному образному матеріалі, залишилися „поза збірками” [10, с. 139]. Цей

факт промовистий сам по собі й навіює буденній свідомості аналогію з метафізичним даром пророцтва. Текстологічні студії Л. Мірошниченко підтверджують висновки А. Макарова і доповнюють опис процесу письма Лесі Українки новими деталями. Окрім вказівки на особливі психофізіологічні обставини, якими часто супроводжувалося творче натхнення поетеси (підвищення температури, стан поетичного екстазу, видіння юрб образів, високий рівень несвідомості, легкість і спонтанність Лесиного письма, про що свідчить зовнішній вигляд тексту в первинному рукописі), Л. Мірошниченко простежує рух тексту від первісного рукопису до остаточного надрукованого варіанта і помічає в цьому русі промовисті тенденції: 1) долання скепсису (виявляє себе в коректурі тексту, яка спрямована на те, щоб надати творам оптимістичного чи урочистого звучання, щоб приховати і стримати вираження особистих страждань, надавши творові психологічно гармонійного звучання); „Рух рукописних текстів Лесі Українки, його неухильна спрямованість до визначеного змістом настрою дає можливість говорити про чітку означеність її психолого-естетичних домінант: оптимізм трагічного та ідеальність прекрасного” [11, с. 97]; 2) від почуття до пристрасті; „Інтенсифікація почуття – мотивація чи не кожної другої правки в рукописах Лесі Українки. <...> Зусилля письменниці, спрямовані на посилення зображуваних емоцій, яке спостерігаємо в динаміці тексту, видаються невичерпними. Це, безперечно, свідчить про те, що пафос (до речі, з грецької слово перекладається як страждання, почуття, пристрасть, афект) як прикмета справжнього романтика був змістом і життєвої, і творчої діяльності Лесі Українки; це – ключ до особистості та творів авторки. Пафос її творчості, за Ф. Шіллером, – це єдність почуттєвого страждання і переможної сили духу” [11, с. 98–99].

Отже, розглянуті міфотворчі тенденції в літературознавчій рецепції творчості Лесі Українки постали через проєкціювання дослідниками окремих художніх концептів на особистість поетеси, через ототожнення дискурсивних структур творчості й особистісних характеристик письменниці. Проте і міфотворчі літературознавчі праці, і ті, що ці міфи деконструють, у різних методологічних вимірах демонструють у творчості Лесі Українки елементи релігійного та героїчно-міфологічного дискурсів, зімітованих поетесою з певною художньою метою, але й зумовлених психобіографічно (і навіть психофізіологічно), історико-культурно та світоглядно. І ці дискурси заслуговують на окрему дослідницьку увагу.

1. *Агеева В. П.* Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації : монографія / Віра Павлівна Агеева. – [2-ге вид., стереотип.]. – К. : Либідь, 2001. – 264 с.
2. *Грабович Г.* До історії української літератури (Дослідження, есеї, полеміка) / Григорій Грабович. – К. : Критика, 2003. – 632 с.
3. *Гундорова Т.* ПроЯвлення Слова. Дискурс раннього українського модернізму / Тамара Гундорова. – [видання друге, перероблене та доповнене]. – К. : Критика, 2009. – 448 с.
4. *Донцов Д.* Літературна есеїстика / Дмитро Донцов. – Дрогобич : Відродження, 2009. – 688 с.
5. *Драй-Хмара М.* Літературно-наукова спадщина / Михайло Драй-Хмара. – К. : Наук. думка, 2002. – 592 с.
6. *Євшан М.* Критика; Літературознавство; Естетика / Микола Євшан ; [упор. Н. Шумило]. – К. : Основи, 1998. – 658 с.
7. *Забужко О.* Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій / Оксана Забужко. – [2-е вид., виправл.] – К. : Факт, 2007. – 640 с.
8. *Зеров М.* Українське письменство XIX ст. Від Куліша до Винниченка: лекції, нариси, статті / Микола Зеров. – Дрогобич : Відродження, 2007. – 568 с.
9. *Кочерга С. О.* Культурософія Лесі Українки. Семіотичний аналіз текстів: монографія / Світлана Олексіївна Кочерга. – Луцьк : Твердиня, 2010. – 656 с.
10. *Макаров А.* П'ять етюдів. Підсвідомість і мистецтво. Нариси з психології творчості / Анатолій Макаров. – К. : Радянський письменник, 1990. – 285 с.
11. *Мірошниченко Л.* Над рукописами Лесі Українки. Нариси з психології творчості та текстології / Лариса Мірошниченко. – К. : НАН України Інститут літератури імені Т. Шевченка, 2001. – 264 с.
12. *Поліщук Я.* Міфологічний горизонт українського модернізму : монографія / Ярослав Поліщук. – [Видання друге, доповнене і перероблене]. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002. – 392 с.
13. *Сверстюк Є.* Міт Лесі Українки / Євген Сверстюк. – Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 36 с.

ГЕРОИЗМ VERSUS СВЯТОСТЬ: К ПРОБЛЕМЕ МИФОЛОГИЗМА В ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКОЙ РЕЦЕПЦИИ ЖИЗНЕННОГО И ТВОРЧЕСКОГО ПУТИ ЛЕСИ УКРАИНКИ

Галина Дмитриевна Левченко
ruhe@ukr.net

*Кандидат филологических наук, доцент
Кафедра украинского литературоведения и компаративистики
Житомирский государственный университет имени Ивана Франко
Ул. Большая Бердичевская, 40, 10008, г. Житомир, Украина*

Аннотация. Проводится историографическое обозрение литературоведческих работ, в которых прослеживается формирование, трансформирование и постмодерная деконструкция „агиографического” и „героического” мифов жизненного и творческого пути Леси Украинки. Высняются историко-культурные и психобиографические основания исследовательского мифотворчества.

Ключевые слова: житие, биография героя, дуализм, мифотворчество, альтернативная религия, утопия, Леся Украинка.

HEROISM VERSUS SANCTITY: TO THE PROBLEM OF MYTHOLOGISM IN THE RECEPTION OF LITERARY CRITICISM OF LESYA UKRAINKA'S LIFE AND CREATIVE WORK

Galyna Levchenko

ruhe@ukr.net

*Department of Ukrainian Literature and Comparative Literature
Zhytomyr Ivan Franko State University
40, Velyka Berdychivska Str., 10008, Zhytomyr, Ukraine*

Abstract. Over more than a century of literary reception of creative figure of Lesya Ukrainka the poetess was called incommensurable definitions-apposition like “the patient puny girl” and in the same time “lonely man in the whole Ukraine”, “the daughter of Prometheus”, “poetess – prophetess”, “Ukrainian Sibilla”, “the woman – heresiarch”, others. A list of the metaphorical meanings certifies the mythologizing process of her literary life and creative way where most clearly the hagiographic and heroic tendencies revealed itself.

In view of the above trends, our article is devoted to historiographic examination of the literary works, in which formation, transformation, and postmodern deconstruction “agiographic” and “heroic” myths of literary life and creative way of Lesya Ukrainka observe. We find out historical and cultural reasons and biographical reasons of the research mythmaking, which consist in biographical circumstances on the one hand (confrontation of creative and social activity to the physical illness, which are caused by the disease of loneliness, an introversion, the idealism, the psychological habit of an internal dialogues), on the other hand – in the conscious creative guidance of the poetess to mythmaking (sublime imagery, pathos, intensifying feelings in the text and overcoming the skepticism).

So, the range of the mythmaking literary toposis systematically unites, the repeatability underlines in different generations of researchers supplementing the current deconstruction copyright and research myths for modern Ukrainian literature and caused the mithmaking trends in the art of Lesya Ukrainka.

Key words: life, the biography of the hero, dualism, mythmaking, alternative religion, utopia, Lesya Ukrainka.

References

1. Ahejeva V. P. *Poetesa zlamu stolit'. Tvorchist' Lesi Ukraïny v postmodernij interpretacii* [Turn of the century poetess. Art of Lesya Ukrainka in postmodern interpretation: monograph]. Kyiv, 2001, 284 p. (in Ukrainian).
2. Hrabovych H. *Do istorii ukraïnskoï literatury (Doslidzhennia, eseï, polemika)* [To the history of Ukrainian literature (research, essays, debate)]. Kyiv, 2003, 632 p. (in Ukrainian).
3. Hundorova T. *Provlavlennia Slova. Dyskursiia rannioho ukraïns'koho modernizmu* [Display of words. The discourse of early Ukrainian Modernism]. Kyiv, 2009, 448 p. (in Ukrainian).
4. Doncov D. *Literaturna eseïstyka* [Literary essay-writer]. Drohobych, 2009, 688 p. (in Ukrainian).
5. Draï-Khmara M. *Literaturno-naukova spadshchyna* [Literary and scientific heritage]. Kyiv, 2002, 592 p. (in Ukrainian).
6. Ievshan M. *Krytyka; Literaturoznavstvo; Estetyka* [Criticism. Literary science. Aesthetics]. Kyiv, 1998, 658 p. (in Ukrainian).
7. Zabuzhko O. *Notre Dame d'Ukraine: Ukraïna v konflikti mifolohii* [Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka in the conflict of mythologies]. Kyiv, 2007, 640 p. (in Ukrainian).
8. Zerov M. *Ukraïns'ke pys'menstvo 19 st. Vid Kulisha do Vynnychenka: Lekcii, narysy, statii* [Ukrainian authorship of the XIX century. From Kulish to Vunnuchenko: lectures, essays, articles]. Drohobych, 2007, 568 p. (in Ukrainian).
9. Kocherha S. O. *Kul'turosoviia Lesi Ukraïny. Semiotychnyi analiz textiv: monohrafiia* [Kulturosofiya of Lesya Ukrainka. Semiotic analysis of the texts: monograph]. Lutsk, 2010, 656 p. (in Ukrainian).
10. Makarov A. *Piiat' etiudiv. Pidsvidomist' i mystetstvo. Narysy z psykholohii tvorchosti* [Five sketches. Subconscious and art. Essays on the psychology of creativity]. Kyiv, 1990, 285 p. (in Ukrainian).
11. Miroshnychenko L. *Nad rukopysamy Lesi Ukraïny. Narysy z psykholohii tvorchosti ta textolohii* [On manuscripts of Lesya Ukrainka. Essays on the psychology of creativity]. Kyiv, 2001, 264 p. (in Ukrainian).
12. Polishchuk I. *Mifolohichniy horyzont ukraïns'koho modernizmu* [Mythological horizon Ukrainian Modernism. Monograph]. Ivano-Frankivsk, 2002, 392 p. (in Ukrainian).
13. Sverstiuk I. *Mit Lesi Ukraïny* [The myth of Lesya Ukrainka]. Lutsk, 2008, 36 p. (in Ukrainian).

Suggested citation

Levchenko G. Heroïzm versus sviatist': do problemy mifolohizmu v literaturoznavchii retseptsii zhyttievoho i tvorchoho shliakhu Lesi Ukraïny [Heroism versus Sanctity: to the Problem of Mythologism in the Reception of Literary Criticism of Lesya Ukrainka's Life and Creative Work]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2013, no. 87, pp. 381–392. (in Ukrainian).

Стаття прийнята до друку 28.02.2013 р.